

Mērķprogrammas „Izglītībai, zinātnei un kultūrai” devums studentiem un zinātniekiem

Imants Meirovics, Riga Technical University

Kopsavilkums. Mērķprogramma „Izglītībai, zinātnei un kultūrai” (IZK mērķprogramma) 1993. gada rudenī dibināta ar koncerna „DATI” (informātika) atbalstu, izteica gatavību uzņemties daļu rüpes par Latvijas valsts izglītības, zinātnes un nacionālās kultūras problēmām. Šis fakts mūs tuvina arī civilizētajai pasaulei, kurā bagātība iet roku rokā ar atbildību par sabiedrību. Turpmākajos gados šim projektam pievienojās vēl 33 zinātņu nozares, kurās mērķprogramma veikusi stipendiju piešķirumus. Ar IZK mērķprogrammas stipendijām Latvijas augstskolās katru gadu studēja ap 180 bakalaurantu un maģistrantu (1993-2007). IZK mērķprogrammai tieša sadarbība ar LZA sākās 1999. gadā.

Atslēgas vārdi: izglītība, stipendija, students, zinātnieks

Latvijas nacionālās valsts, kultūras, zinātnes un izglītības sistēmas pamati tapuši pagājušajā gadsimtā pirmās atmodas laikā. Tikai augsts kultūras, garīguma un zināšanu līmenis, ko nodrošināja divdesmito un trīsdesmito gadu izglītības politika, palīdzēja mums godam nostāties līdzās citām attīstītām tautām. Garīgums un kultūra, kas vienmēr ir bijis mūsu nelielās tautas nacionālās pašapziņas pamatā, palīdzējis izdzīvot kara, okupācijas un genocīda apstākļos.

Latvijas Republikas neatkarības atjaunošana ir devusi iespēju atjaunot apgaismošanas darbu atbilstoši laikmeta prasībām, izveidojot izglītības, kultūras un zinātnes valsts sistēmu. Šī tautas apgaismības programma sava īpašā vērienīguma un ilglaicības dēļ diemžēl realizējās ļoti grūti. Viens no iemesliem, kas kavēja šo procesu, bija arī finanšu trūkums. Katra nopietna vēlēšanās palīdzēt risināt šos jautājumus pelna atzinību.

Mērķprogramma „Izglītībai, zinātnei un kultūrai” (IZK mērķprogramma) 1993. gada rudenī dibināta ar koncerna „DATI” atbalstu, kurš izteica gatavību uzņemties daļu rūpju par Latvijas valsts izglītību, zinātnei un nacionālo kultūru. Šis fakts mūs tuvina arī civilizētajai pasaulei, kurā materiālā bagātība iet roku rokā ar atbildību pret sabiedrību.

IZK mērķprogrammas izveidošana bija nepolitisks un nekomerciāls pasākums. Turpmākajos gados šim projektam pievienojās a/s „SWH Rīga”, a/s „SWH Informatīvās sistēmas”, Rūpniecības uzņēmumu direktoru padome (Rūpniecības Konfederācija), VAS „Latvenergo”, Lattelekom SIA, a/s „Grindeks”, a/s „Latvijas balzāms”, VAS „Latvijas Gāze”, VAS „Latvijas Dzelzeš”, a/s „DIENA”, Latvijas Vides aizsardzības fonds, VAS „Latvijas Gaisa satiksme”, Latvijas Jūrieku savienība, Hanzas SIA, Latvijas Kuģu īpašnieku asociācija, Latvijas Transporta attīstības un izglītības asociācija, SIA „ITERA LATVIJA”, a/s „Olainfarm”, Rīgas Laku un krāsu rūpnīca, SIA „Jaunpagasts Plus” Meksikas starptautiskā būvmateriālu firma „Cemeks”, firma „Domeniks” un citi.

Mecenātisms Latvijā nav sveša kustība, bet ir jāatzīst, ka tas mūsu sabiedrībā parādās tikai fragmentāri. Un tādēļ ir jāpriecājas, ka līdzās lielām starptautiskām mecenātisma

kustībām pastāv, kaut arī ievērojami mazāks, arī nacionālo firmu devums un privāto personu mecenātisms.

IZK mērķprogramma bija viena no pirmajām nacionālajām mērķprogrammām, kas dibināta atjaunotajā, neatkarīgajā Latvijas Republikā.

Ar IZK mērķprogrammas stipendijām Latvijas augstskolās katru gadu studēja ap 180 bakalaurantu un maģistrantu. Aizvadītajos gados (1993-2008) piešķirumus kopumā saņēmuši vairāk kā 3000 jaunie speciālisti (skat. 1. tabulu).

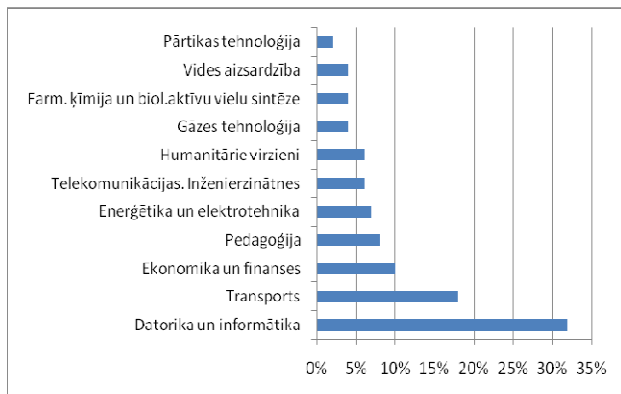
1. TABULA
STIPENDIJU ZINĀTNISKIE VIRZIENI (1993-2007)

Specialitāte	Stipendiju skaits
1. Datorzinātnes un informātika	368
2. Farmācijas ķīmija un bioloģiski aktīvu vielu sintēze	154
3. Jūmiecības specialitātes	155
4. Uzņēmējdarbība un transporta ekonomika	116
5. Pedagoģija	171
6. Latvijas kultūras vēsture	69
7. Ainavu arhitektūra un plānošana	69
8. Vides aizsardzības specialitātes	77
9. Telekomunikāciju inženierzinātnes	138
10. Enerģētika un elektrotehnika	136
11. Dzelzceļa transporta specialitātes	269
12. Gāzes tehnoloģijas	120
13. Autoceļu izpēte un būvniecības tehnoloģija	128
14. Gaisa satiksmes specialitātes	64
15. Aizsardzība pret koroziju	54
16. Žurnālistika	14
17. Mākslas vēsture	6
18. Politoloģija	2
19. Dizaingrafika	6
20. Pārtikas tehnoloģija	22
21. Mašīnbūve, mašīnzinības	65
22. Grāmatvedība un audits	16
23. Ekonomika, finanšu vadība, vadības zinības	53
24. Juridiskās zinātnes	9
25. Medicīna (terapija)	9
26. Biotehnoloģija	15
27. Ēku celtniecība	11
28. Inženierzinātnes	28
29. Autotransporta specialitātes	16

Mērķprogramma stipendiju konkursu organizēja divas reizes gadā. Konkursa augstie kritēriji garantēja, ka stipendijas saņēms izcili spējīgi studenti. Lai stimulētu teorētisko zinību un praktisko iemaņu padziļinātu apguvi, lai vēl tālāk rosinātu studentu garīgā darba spējas, IZK mērķprogramma ar 1996. gada pavasari organizēja bakalauru, maģistru un inženieru zinātnisko darbu un projektu konkursu datorzinātnēs un informātikā, enerģētikā un elektrotehnikā, telekomunikāciju inženierzinātnēs, vides aizsardzības specialitātēs, autoceļu izpētē un būvniecības tehnoloģijā, ekonomikā un finansēs, gaisa satiksmes specialitātēs, dzelzceļa transporta specialitātēs, gāzes

tehnoloģijā, farmācijas ķīmijā un bioloģiski aktīvu vielu sintēzē un pārtikas tehnoloģijā. Konkursos prēmēti 1076 zinātnisko darbu un projektu autori un šo darbu zinātniskie vadītāji (2. un 3. tabula).

Rīgas Tehniskās universitātes studenti no 1993. gada, aktīvi piedaloties stipendiju konkursos 17 zinātņu virzienos, regulāri ieguvuši stipendijas (sk. 3. tabulu). Iegūto stipendiju skaits RTU ir bijis lielāks kā citās Latvijas augstskolās. Tas izskaidrojams ar lielo inženierzinātņu skaitu tehniskajā augstskolā (1.att.). Noturīga veiksmē par stipendiju konkursiem bijusi pedagoģijas zinātņu maģistrantiem un kultūras vēsturniekiem (Latvijas Kultūras akadēmija). Šajās zinātņu nozarēs stipendiju konkursi turpinās jau septiņpadsmito gadu. Stipendijas piešķir mecenāts Ainārs Gulbis.

1.att. Studentu un maģistrantu stipendiju piešķirumi pa nozarēm

Zinātnes attīstībai nozīmīga ir iespēja likumdošanas ceļā izmantot turīgo ļaužu vēlmi dot savu atbalstu zinātnēi. Kopš 1999. gada IZK mērķprogramma noslēgusi vairākus trīspusējus līgumus, kuros pārstāvēta Latvijas Zinātņu akadēmija, mecenāti un IZK mērķprogramma.

IZK mērķprogrammai tieša sadarbība ar Latvijas Zinātņu akadēmiju sākās ar 1999. gadu. LZA, a/s „DATI” un IZK mērķprogramma parakstīja pirmo līgumu par izcilu zinātnisko veikumu vai mūža devumu datorzinātnēs un informātikā. Kopš 2000. gada tika noslēgta vienošanās ar SIA „ITERA LATVIJA” par izcilu zinātnieku veikumu vai mūža devumu vides, zemes un ģeogrāfijas zinātnēs.

2001. gadā – vienošanās ar a/s „Latvijas Gaisa satiksme” par izcilu veikumu vai mūža devumu kosmisko informāciju tehnoloģijā, inženierzinātnēs aeronavigācijas sakaru un radiolokācijas tehnoloģijā.

Tika noslēgts līgums arī ar Lattelekom SIA par izcilu veikumu vai mūža devumu telekomunikāciju nozarē un sociāli humanitārajās zinātnēs.

2. TABULA
PRĒMIJAS BAKALAURU, MAĢISTRU UN INŽENIERU
PROJEKTIEM

Specialitāte / Augstskola	Prēmiju skaits
Datorika un informātika	171
Latvijas Universitāte – 58	
Rīgas Tehniskā universitāte – 74	
Rīgas Aviācijas universitāte – 17	
Transporta Sakaru institūts – 16	
Latvijas Lauksaimniecības universitāte – 4	
Daugavpils Universitāte – 1 Vidzemes Augstskola – 1	
Farmācijas ķīmija un bioloģiski aktīvu vielu sintēze	46
Latvijas Universitāte – 17	

Rīgas Tehniskā universitāte – 29	
Uzņēmējdarbība	47
Latvijas Lauksaimniecības universitāte – 1	
Rīgas Aviācijas universitāte – 1	
Biznesa augstskola <i>Turība</i> – 10	
Latvijas Universitāte – 18	
Rīgas Tehniskā universitāte – 17	
Transporta ekonomika	20
Rīgas Tehniskā universitāte – 20	
Vides aizsardzības specialitātes	150
Latvijas Universitāte – 93	
Latvijas Lauksaimniecības universitāte – 19	
Rīgas Stradiņa universitāte – 13	
Rīgas Tehniskā universitāte – 24	
Daugavpils Universitāte – 1	
Telekomunikāciju inženierzinātnes	88
Rīgas Tehniskā universitāte – 53	
Rīgas Aviācijas universitāte – 16	
Transporta Sakaru institūts – 19	
Enerģētika un elektrotehnika	265
Rīgas Tehniskā universitāte – 194	
Latvijas Lauksaimniecības universitāte – 52	
Rīgas Tehniskā koledža – 19	
Dzelzceļa transporta specialitātes	40
Rīgas Tehniskā universitāte – 40	
Gāzes tehnoloģijas	67
Rīgas Tehniskā universitāte – 67	
Autoceļu izpēte un būvniecības tehnoloģija	59
Rīgas Tehniskā universitāte – 59	
Gaisa satiksmes specialitātes	101
Rīgas Tehniskā universitāte – 38	
Rīgas Aviācijas universitāte – 16	
Transporta Sakaru institūts – 46	
Vidzemes Augstskola – 1	
Pārtikas tehnoloģija	10
Latvijas Lauksaimniecības universitāte – 10	
Lauksaimniecības ekonomika un finanses	12
Latvijas Lauksaimniecības universitāte – 12	

3. tabula
RTU studenti – IZK mērķprogrammas stipendiāti (1993-2007)

Zinātnes virziens	Piešķirtās stipendijas
Datorzinātnes un informātika	86
Farmācijas ķīmija un bioloģiski aktīvu vielu sintēze	101
Jūrniecības specialitātes	31
Uzņēmējdarbība un transporta ekonomika	33
Vides aizsardzības specialitātes	60
Telekomunikāciju inženierzinātnes	110
Enerģētika un elektrotehnika	169
Dzelzceļa transporta specialitātes	120
Gāzes tehnoloģijas	128
Autoceļu izpēte un būvniecības tehnoloģija	34
Gaisa satiksmes specialitātes	
Aizsardzība pret koroziju	34
Mašīnbūve, mašīnzinības	45
Biotehnoloģija	5
Ēku celtniecība	11
Inženierzinātnes	10
Autotransporta specialitātes	16
Kopā:	993

2002. gadā – ar a/s „Latvijas Gāze” par izcilu veikumu vai mūža devumu gāzes un siltumtehnikas inženierzinātnēs, un īpaši nozīmīgā medicīnas nozarē – sirds ķirurģijā un kardioloģijā.

Līdzekļu piešķirumi studentu stipendijām un zinātniskajiem darbiniekiem ir jāuzskata par morālu un materiālu atbalstu studentiem, augstskolu absolventiem un izciliem Latvijas zinātniekiem, kuri to nopelnījuši ar savu iepriekšējo darbību. Ir patīkami atzīt, ka mūsu daudzo simtu stipendiātu un zinātnisko darbu konkursantu un fonda attiecībās aizvadītajos gados valdījis patiess godīgums un cieņa pret saņemto piešķirumu.

LITERATŪRAS SARAKSTS

Imants Meirovics, Professor, Dr.Chem.
Latvian Museum of History of Chemistry
Address: 4 Kronvalda boulevard, Riga, LV1586, Latvia
Phone +371 26537776

1. [Latvijas nacionālās valsts] *Latvijas Izglītības fonda mērķprogramma „Izglītībai, zinātnēi un kultūrai”*: [prospekts]. – Rīga: LIF IZK, 1998. – [21.]lpp.

Imants Meirovics. Contribution of the special purpose programme „For Education, Science and Culture” to students and scientists

The special purpose programme „For Education, Science and Culture” (ESC special purpose programme) was founded in the autumn of 1993 with the support of the holding „DATI” (Informatics) which expressed its readiness to assume a part of care of the education, science and natural culture problems of the state of Latvia. This fact brings us closer to the civilized world as well, where wealth goes together with social ownership. In the following years 33 academic areas joined the Project where the special purpose programme awarded grant allotments. Approximately 180 Bachelor and Master Students attended higher education schools on Latvia each year with the ESC special purpose programme Grants (1993-12007). Direct collaboration of ESC special purpose programme with Latvian Academy of Science commenced in 1999 along with signature of the first agreement with JSC „DATI” on outstanding academic achievement or life-work in computer sciences and informatics. The next agreement was signed in 2000 with JSC „ITERA LATVIJA” on outstanding academic contribution or life-work in environment, land and geography sciences a.o. contracts. The text is supplemented with 3 tables and one picture – grant allotments of students and master students by areas.

Имантс Мейровиц. Вклад целевой программы «Образованию, науке и культуре» для студентов и ученых

Целевая программа «Образованию, науке и культуре» (целевая программа ОНК) осенью 1993 года учреждена при поддержке концерна „DATI” (информатика), который выразил готовность взять на себя часть забот о проблемах государственного просвещения, науки и национальной культуры Латвии. Настоящий факт приближает нас к цивилизованному миру, в котором богатство идет рука об руку с ответственностью за общество. В последующие годы к этому проекту присоединились еще 33 отрасли науки, по которым целевая программа произвела распределение стипендий. Со стипендиями целевой программы ОНК в латвийских высших учебных заведениях учились каждый год 180 студентов – бакалавров и магистров (1993-2007). Прямое сотрудничество целевой программы ОНК с Латвийской Академией наук началось в 1999 году после подписания первого соглашения с АО „DATI”, за исключительный научный вклад или жизненный вклад в компьютерные науки и информатику.

Следующее соглашение подписано в 2000 году с АО „ITERA LATVIJA” за исключительный научный вклад или жизненный вклад в земельные и географические науки и др. договора. Текст дополнен 3 таблицами и одним рисунком – распределение студентов и магистрантов по отраслям.